

Toto může dle potřeby uložiti pro celou diecési církevní daň, rozvrhujíc ji na všechny náboženské obce dle jich platebních sil (čl. 27.). Pro celou církev může tak učiniti na návrh ústřední rady církevní sněm (čl. 38. b). Církevní daně, pak dávky a poplatky pro duchovní, které byly uloženy se souhlasem státním, jsou s pomocí státní exekvovatelné (§ 14 zák. z 20. V. 1874, č. 68 ř. z.).

Náboženské obce, diecése a celá církev mohou nabývatí majetku movitého i nemovitého. K zatížení nebo zcizení nemovitostí, náležejících obcím, diecésím nebo celé církvi, je třeba schválení diecéšní rady, ústřední rady resp. ústřední rady po předchozí dohodě se všemi diecésami (čl. 49.).

C. čs. dostává na výdaje, spojené s administrativou církve po stránce osobní i věcné, pravidelné dobrovolné státní subvence. Podle zákona z 25. VI. 1926, č. 122 Sb., dostává se jí povinně přidělů z prostředků státních na účele, vyznačené v § 5 cit. zákona a jest v tomto směru církví dotační, nikoliv jen subvenční.

Na náklady spojené se stavbou a pořizováním bohoslužebných budov v jednotlivých náboženských obcích dostalo se církvi od r. 1923 státní podpory v úhrnné částce 14 mil. Kč.

Vyhláškou ministra školství a národní osvěty ze dne 22. IX. 1925, č. 193 Sb., prohlášena byla c. čs. podle zák. čl. XLIII z r. 1895 za zákonně uznanou církev také na území Slovenska a Podkarpatské Rusi a ve smyslu cit. zákonného článku schválena také zatím jedna náboženská obec v Bratislavě, s obvodem zahrnujícím celé Slovensko a Podkarpatskou Rus. Všeobecná ústava církve byla pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi vzhledem na ustanovení cit. zákonného článku zvláště přizpůsobena a ministrem školství a národní osvěty současně potvrzena; ve věstníku ministerstva však posud publikována nebyla.

C. čs. je ve stálém vzrůstu co do počtu duší a čítá nyní asi 720.000 duší úhrnem (z toho asi 3000 duší na Slovensku a Podkarpatské Rusi).

Literatura.

Zpráva o prvním řádném sněmu c. čs., konaném ve dnech 8.—9. IX. 1924 v Praze. Nákl. ústř. rady c. čs. v Praze, 1925; Dr. Karel Farský: „Církev a stát“, nákl. vlastním, 1924; Dr. Václav Müller: „Náboženské poměry v republice Československé“, Praha 1925; Dr. Frant. Kovář: „O ideových základech c. čs.“, Revue

kalich, 1926; Ročenka Československé republiky, posud 6 ročníků. C. čs. vydává oficiální týdeník „Český zápas“, v roce 1927 již 7. ročník. Také v tomto týdeníku byla uveřejněna již řada článků a pojednání o c. čs. z různých hledisek a v uveřejňování podobných statí se dále pokračuje.

Kamil Svoboda.

Četnictvo.

Historický úvod. — Organisace. — Služební podřízení, poměr k státním a samosprávným úřadům a k branné moci. — Doplnění stavu a propouštění ze sboru, systemisovaný stav, celkový náklad. — Poměry kázeňské a osobní. — Výcvik teoretický a praktický, osvětová výchova. — Výstroj a výzbroj. — Ubytování. — Služební, odpovídné a zaopatřovací požitky. — Úkoly četnictva, výkon služby. — Literatura.

Historický úvod. Původ instituce č-a (gens armata, gens d'armes, Gendarmerie) sluší hledati ve Francii. Gens d'armes nazýval se tu ve středověku sbor šlechticů, určený především k ochraně osoby královny. Veřejná bezpečnostní služba v zemi byla obstarávána t. zv. maréchaussée. Sbory tyto zanikly v době velké revoluce francouzské a na místě nich zřídil Napoleon Bonaparte v r. 1798 nový bezpečnostní sbor, který převzal úkoly t. zv. maréchaussée, od bývalé šlechtické stráže královny pak pojmenování gens d'armes. Z Francie přešla instituce č-a za doby napoleonské do Lombardska a jižního Tyrolska a do Německa, pokud bylo obsazeno vojskem francouzským. V celém bývalém mocnářství rakousko-uherském zavedeno bylo č. cís. nařízením č. 272/1849 ř. z.; podrobná jeho organisace byla upravena „prozatímním organickým zákonem o č-u v císařství rakouském“, který byl vyhlášen nařízením min. vnitra č. 19/1850 ř. z. Podle tohoto zákona bylo č. vojensky organizovaným sborem strážným a tvořilo součást armády. Po vyrovnání s Uhry bylo č. v Uhrách, vyjímaje Sedmihradsko a Chorvatsko a Slavonsko, zrušeno a zavedeno znova teprve zák. čl. II. a III/1881 uh., v Rakousku pak bylo znovu organizováno, a to zák. č. 19/1876 ř. z. a zák. č. 1/1895 ř. z. Č. rakouské zůstalo i po této nové úpravě sborem vojensky organizovaným, avšak za součást armády již prohlášeno nebylo. V nejvyšší stolici bylo podřízeno ministerstvu zeměbrany. V republice Československé přešly záležitosti č-a ihned po převratu do působnosti ministerstva vnitra. Zákonné sankce dostalo se tomuto stavu zák. č. 218/1920 Sb. o úpravě hranic při-

slušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany. Krátce na to byly poměry č-a znovu upraveny, a to zák. č. 299/1920 Sb., který spočívá v podstatě na těchže zásadách jako poslední zákon rakouský.

Organisace. Základní ustanovení o organisaci čsl. č-a obsahují zák. č. 218/1920 Sb., kterým byly záležitosti č-a přikázány do působnosti ministerstva vnitra, zákon o č-u č. 299/1920 Sb. a prováděcí ustanovení k tomuto zákonu, vydaná výnosem ministerstva vnitra č. 29001/1920 (Věst. četn. č. 9/1920). Podrobné předpisy organizační obsaženy jsou v Organisačních ustanoveních o č-u, schválených rozhodnutím býv. mocnáře ze dne 3. III. 1895 (nař. č. 43/1895 ř. z.), která byla změněna, resp. doplněna výnosy ministerstva vnitra č. 29002/1920 (Věst. četn. č. 13/1920), č. 46071/1923 (Věst. četn. č. 13/1923) a č. 8544/1926 (Věst. četn. č. 6/1926), a v Provisorních organisačních ustanoveních a služebním předpise pro hospodářsko-administrativní službu v č-u (výnos býv. ministerstva zeměbrany č. pres. 17172/1917 [Věst. četn. č. 56/1917]).

Podle § 1 zák. o č-u jest č. republiky Československé vojensky organisovaný sbor strážný. Jako sbor vojensky organisovaný podléhá vojenským trestním zákonům a soudům a platí pro ně vojenský služební řád (§ 12 l. c.). Vojenským trestním zákonům podléhají i četniční kancelářští zřízení (prov. předp. k § 12 zák. o č-u).

Č. jest v poslední stolici podřízeno ministerstvu vnitra, kterému jest k udržení vojenského pořádku a kázně přidělen generální velitel č-a (§ 2 zák. o č-u), jmenovaný prezidentem republiky ze sboru četnických důstojníků (§ 18 l. c.). Ministerstvu vnitra přímo podřízena jsou zemská četnická velitelství, zřízená v sídlech zemských politických správ (§ 4 org. ust.). Obvody teritoriálně rozsáhlých zemských četnických velitelství (Čechy, Morava, Slovensko) jsou rozděleny na obvody exponovaných četnických štábních důstojníků, kterým jest z části přikázána působnost zemských četnických velitelství (§ 5 org. ust.). Dalším článkem v zevnější organisaci č-a jsou velitelství četnických oddělení, pak okresní četnická velitelství (v sídlech politických okresních úřadů) a četnické stanice (§ 6 org. ust.).

Pomocnými institucemi č-a jsou doplňovací oddělení u jednotlivých zemských četnických velitelství, zřízená k teoretickému výcviku příslušníků č-a, četnické od-

dělení u poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze, které spolupůsobí ve službě pátrací, a ústav pro chov a výcvik policejních psů, t. č. v Pyšelicích.

Sbor četnický skládá se:

a) z důstojníků zbraně (důstojníci správní a výkonní) a z důstojníků služeb (důstojníci zdravotnictva, intendantstva, justiční služby, účetní a účetní kontroly) v hodnosti poručíka, nadporučíka, kapitána, štábního kapitána, majora, podplukovníka, plukovníka a generála;

b) z gažistů mimo služební třídy. K nim náleží: 1. mužstvo (četníci na zkoušku, závodčí), 2. sbor strážmistrů zbraně i služeb (strážmistr, štábní strážmistr, praporčík), 3. vrchní strážmistři zbraně i služeb. Četníkům na zkoušku přísluší hodnost u vojska dosažená, nejvýše však hodnost četaře, která se rovná hodnosti závodčího v č-u. Hodnost strážmistra odpovídá hodnosti rotmistra, hodnost štábního strážmistra a praporčíka hodnosti štábního rotmistra a praporčíka vojska. Vrchní strážmistři řadí se před praporčíky vojska;

c) z kancelářských zřízenců.

Č-u jest přidělen vyšší důstojník vojska, který má ve věcech výzbroje právo, aby občasnou inspekci provedl potřebná zjištění (§ 4 zák. o č-u). Podrobně upravuje jeho působnost výnos min. vn. č. 75877-1920.

Služební podřízení, poměr k státním a samosprávným úřadům a k branné moci.

V příčině výcviku, vyučování, kázně a kontroly služby, pak ve věcech správních a hospodářských podřízeno jest č. četnickým důstojníkům, resp. četnickým velitelstvím, v příčině výkonu služby bezpečnostní politickým úřadům státním, jejichž orgánem jest, především tedy státním úřadům politickým prvé stolice; v obojím směru podléhá č. v poslední stolici ministerstvu vnitra (§§ 2 a 7 zák. o č-u). Poměr představeného k podřízenému a vyššího k nižšímu v četnickém sboru upraven jest § 8 voj. služ. řádu, I. díl. Soudy a státní zastupitelství (vojenské úřady prokuratorské) jsou, pokud jde o výkon trestní pravomoci soudní, oprávněny požadovati přímo služeb č-a. V jiných oborech působnosti mohou se soudy činnosti č-a dožadovati jen prostřednictvím příslušných úřadů politických. Tímtež způsobem dožadují se činnosti č-a ostatní civilní a vojenské úřady státní, jakož i úřady samosprávné. Toliko, kdyby bylo nebezpečí v prodlení, jest č. povinno na přímé dožádání těchto úřadů pomoci po-

skytnouti (§ 9 zák. o č-u). Naproti tomu jest č. oprávněno, při výkonu svých služebních povinností žádati součinnost každého orgánu služby veřejné, zvláště úřadů civilních, jiných sborů strážných a jich členů, starostů obecních a velitelství i úřadů vojenských (§ 14 l. c.).

Přes svou vojenskou organizaci není č. součástí branné moci (vojska). Stává se jí toliko potud, pokud jest podle § 5 zák. o č-u povoláno k vojenským cvičením za účelem výcviku v polní službě bezpečnostní a spolupráce s vojenskými velitelstvími, dále pokud jest podle § 6 téhož zákona určeno k polní službě bezpečnostní, a konečně pokud jsou příslušníci č-a přidrženi k válečné službě za mobilisace a ve válce za účelem zvýšení nebo doplnění početného stavu branné moci podle § 28, lit b, zák. č. 193/1920 Sb.

Pokud jde o vzájemný poměr mezi č-em a vojskem, jsou příslušníci č-a na roveň postaveni osobám vojenským stejné hodnosti (§ 21 zák. o č-u). Podrobněji jest tento poměr upraven čl. 49. voj. služ. řádu, I. díl. Po dobu činné služby četnické jsou příslušníci č-a s výhradou ustanovení §§ 5 a 6 zák. o č-u zproštěni služby vojenské a čas v č-u strávený čítá se jim do služební povinnosti ve vojsku (§ 23 l. c.).

Doplňování stavu a propouštění ze sboru, systemisovaný stav, celkový náklad. Důstojnictvo četnické doplňuje se jednak postupným povyšováním v č-u, t. j. jmenováním gažistů mimo služební třídy důstojníkem, jednak přestupem důstojníků vojska, nejvýše v hodnosti kapitána (§ 18 zák. o č-u a nař. č. 104/1927 Sb.).

Mužstvo četnické doplňuje se přijímáním uchazečů dobrovolně se hlásících. Uchazeč přijímá se nejprve jako četník na zkoušku. Za četníka na zkoušku může býti přijat jen, kdo a) jest státním občanem republiky Československé, b) jest bezúhonný, svéprávný a duševně způsobilý, c) překročil 21. a nedosáhl ještě 35. roku věku, d) jest svobodný nebo bezdětný vdovec, e) má silné, zdravé tělo a přiměřenou výšku, f) jest znalý v slově i písmě jazyka československého, g) prokáže se vzděláním, jakého se nabývá na obecné škole, h) má výcvik vojenský, konav službu vojenskou se zbraní nejméně po tu dobu, kterou branný zákon stanoví pro normální presenčení službu vojenskou. Požadavek pod písmeny c), d) a f) může ministerstvo vnitra prominouti, požadavek pod f) však jen

s podmínkou, že mu žadatel nejdéle do dvou let vyhoví.

Dočasně na dobu potřeby, zejména v případě mobilisace, může býti č. doplněno osobami vojenskými bez ohledu na to, zdali vyhovují shora uvedeným požadavkům čili nic (§ 17 l. c.).

Každý příslušník č-a musí se při vstupu zavázati k čtyřleté povinné službě, složiti četnickou služební přísahu, sloužiti jeden rok na zkoušku a vykonati odbornou zkoušku před komisí, která se skládá z četnických důstojníků a úředníků politické správy (§§ 19 a 20 l. c.).

Příslušníci č-a propouštějí se ze sboru: 1. když se během služby na zkoušku ukáže, že nejsou způsobilí k četnické službě, 2. když obdrževše lhůtu k průkazu způsobilosti jazykové, průkazu toho včas nepodají, 3. když vyslouživše dobu, na kterou se k službě zavázali, déle sloužiti si nepřejí, 4. když stanou se tělesně ke službě nezpůsobilými, aniž nabyli nároku na výslužné, 5. když soud, odsoudiv je pro zločin nebo přečin, uznal při tom na ztrátu hodnosti, 6. cestou disciplinární, když spáchali takový čin, pro který sice nebylo soudním rozsudkem uznáno na propuštění, pro který by však vzhledem k dobrému jménu č-a ve sboru trpění býti neměli, 7. když o to žádají z rodinných důvodů a ministerstvo vnitra k tomu přivolí (§ 22 l. c.).

Fysická způsobilost osob ucházejících se o přijetí k č-u posuzuje se podle Předpisu pro lékařské posuzování způsobilosti k četnické službě. Fysická způsobilost, resp. nezpůsobilost příslušníků č-a k četnické službě zjišťuje se řízením superarbitračním, které jest upraveno Superarbitračním předpisem. Řízení superarbitrační koná se i tehdy, jde-li o reaktivování příslušníka č-a ve výslužbě.

Vládním usnesením ze dne 15. VII. 1927 byl v osobním stavu č-a systemisován tento počet služebních míst: Důstojníci správní 147, důstojníci zdravotnictva 3, důstojníci justiční služby 2, důstojníci intendantstva 5, důstojníci výkonní 277, důstojníci účetní 73, důstojníci účetní kontroly 20, gažisté mimo služební třídy v účetní službě 92, ostatní gažisté mimo služební třídy 11.720, kancelářští zřízení 7.

Celkové náklady na č. činí okrouhle 280,000.000 Kč.

Poměry kázeňské a osobní. Kázeňské poměry četnické postrádají dosud jednotné úpravy. Ministerstvo vnitra, které již před vydáním zák. č. 218/1920 záležitosti č-a

spravovalo, recipovalo pro č. výnosem č. 53746/1919 některá ustanovení Zatímního kázeňského řádu pro československé vojsko, vydaného v r. 1919 ministerstvem národní obrany, se změnami, vyplývajícími z odlišné organisace č-a. Podle tohoto řádu trestají se kázeňsky některé vojenské nebo obecné přečiny (přestupky), jichž stíhání by jinak příslušelo vojenským soudům, stačí-li kázeňské potrestání a nemají-li nastoupiti následky, které mohou býti vysloveny jen soudním rozsudkem (§ 2 voj. tr. řádu), dále přestupky policejních předpisů a vlastní přestupky kázeňské, jako zanedbání služebních povinností, přestupky služebních předpisů, přestupky proti kázni a pod.

Vlastní přestupky kázeňské promlčují se ve 3 měsících, ostatní trestné činy ve lhůtách stanovených příslušnými předpisy. Právo ukládati disciplinární tresty přísluší generálnímu veliteli č-a, zemským četnickým velitelům, jejich náměstkům, exponovaným četnickým štábním důstojníkům, velitelům oddělení a okresním četnickým velitelům, pokud jsou důstojníky.

Politický úřad nemá práva disciplinárního vůči četníkům, rovněž nemůže jim udíleti pochvaly. Shledá-li závalu nebo má-li za to, že příslušník č-a je hoden pochvaly nebo odměny, má se obrátiti k jeho četnickým představeným.

K vyšetřování a posuzování jednání a opomenutí, kterými bylo poškozeno nebo ohroženo dobré jméno č-a, zřízeny jsou disciplinární výbory pro důstojníky (výn. min. vn. č. 61514/1919) a disciplinární komise pro gažisty mimo služební třídy (výnos min. vn. č. 57181/1920). Do kategorie předpisů kázeňských spadá konečně i výnos býv. ministerstva zeměbrany č. 4885/1917, doplněný výnosy ministerstva vnitra č. 10649/1920 a 15653/1920, o mimosoudním propuštění, po případě odnětí hodnosti, zejména pro takové trestné činy, pro které může býti vyslovena degradace.

Příslušníci č-a, kteří konají službu v branné moci nebo jsou ve vyšetřovací (zajišťovací) nebo trestní vazbě ve vojenských trestních ústavech, podřízení jsou vojenské kázeňské pravomoci (§ 3 zák. č. 154-1923 Sb.).

Příslušníci č-a smějí se ženiti jen, když jsou definitivní a dovršili čtyřletou službu u č-a nebo 30. rok svého věku (§ 24 zák. o č-u). Na jiné místo mají býti překládáni jen z důležitých služebních příčin (§ 161. c.). Příslušníci č-a bez rozdílu hodnosti mají nárok na 6nedělní dovolenou. Podrobná

ustanovení obsahuje Předpis o dovolených O účasti příslušníků č-a ve veřejné politické činnosti, ve spolcích a veřejném tisku, dále o jejich vedlejších zaměstnání a účasti ve správě obchodních podniků platí ustanovení § 53 voj. služ. řádu, I. díl.

Výcvik teoretický a praktický, osvětová výchova. Výcvik teoretický i praktický, který jest především úkolem četnických důstojníků, k němuž však podle potřeby povolávají se i odborníci civilní, upraven jest řadou interních předpisů, z nichž jako nejdůležitější uvést jest Školní instrukci.

Prvého výcviku (teoretického) dostává se nově přijatým četníkům ve škole četníků na zkoušku u doplňovacích oddělení zemských četnických velitelství. Další výcvik teoretický a výcvik praktický koná se na četnických stanicích. Vyššího vzdělání nabývají gažisté mimo služební třídy v hodnotní škole, jejíž úspěšné absolvování jest také podmínkou povýšení na praporčíka. Vzdělání, kterého jest zapotřebí k dosažení hodnosti výkonného důstojníka, dostává se příslušníkům č-a, aspirujícím na tuto hodnost, v informačních kurzech pro výkonné důstojníky; obdobné kursy zřizují se podle potřeby i pro aspiranty na místa důstojníků správních. Vojenský výcvik č-a řídí se vojenskými předpisy pro pěchotu. Výcvik ve zbraní koná se čas od času na vojenských střelnicích, výcvik ve službě s policejními psy v ústavu pro chov a výcvik služebních psů, v jízdě na lyžích ve zvláštních lyžařských kurzech, ve službě horské v horolezeckých kurzech.

O osvětovou výchovu pečují osvětoví referenti.

Výstroj a výzbroj. Výstroj a výzbroj č-a jsou upraveny Stejnokrojovým předpisem.

O výzbroji rozhoduje ministerstvo vnitra v dohodě s ministerstvem národní obrany (§ 3 zák. o č-u).

Výstroj č-a shoduje se co do tvaru a stříhu s výstrojem vojska. Základní barva jest šedozelená, u vycházkových kalhot šedozelená nebo černá. Výložky a ramenní pásky, pokud jsou soukenné, jsou u příslušníků zbraně (důstojníci správní a orgány výkonné) barvy šarlatově-červené, u příslušníků jednotlivých služeb téže barvy jako u týchž služeb vojska. Příslušníci zbraně nosí na dolní, ztužené části čepice červený pás barvy výložkové. Distinkce na ramenních páskách a čepici odpovídají u důstojníků distinkcím důstojníků vojska, vrchní četníci strážmistři nosí distinkci

podporučíka, strážmistři distinkce rotmistrovské. Četníci důstojníci správní mají límcový odznak kulatý se středním státním znakem, důstojníci služeb stejné límcové odznaky jako důstojníci týchž služeb vojska. Na levém rameni blůzy a pláště v polovici záloktí umístěn jest štítek s číslem, označujícím, ke kterému velitelství dotčený patří: Čechy 1, Morava 2, Slezsko 3, Slovensko 4, Podkarpatská Rus 5. Příslušníci č-a, zařazení u generálního velitele č-a a v ministerstvu vnitra, mají místo čísla iniciálu Č. S. R.

Pro službu jsou četníci vyzbrojeni karabinou s bodlem nebo automatickou pistolí a služební šavlí, po případě obuškem. K vycházkovému stejnokroji nosí se šavle vycházková.

Stejnokrojové součástky č-a zdobený jsou středním státním znakem.

Ubytování. Č. jest z části ubytováno v kasárnách, z části soukromě. Povinni bydlet v kasárnách jsou svobodní gažisté mimo služební třídy, frekventanti kursů četníků na zkoušku, hodnostních škol a informačních kursů pro výkonné důstojníky. Ubytování v kasárnách upraveno jest kasárním předpisem (výnos min. vn. č. 36464-1924).

Ubytování jest stálé nebo přechodné. Náklady stálého kasárního ubytování hradí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku podle rozhodnutí býv. mocnáře ze dne 25. VII. 1851, pokud se týče podle ustanovení o ubytování č-a, vyhlášených výnosem býv. rakouského ministerstva vnitra č. 16970—1282-1851 do konce r. 1927 zemské fondy, jimž stát k úhradě těchto výloh jistou částkou přispívá. Na území dříve uherském hradí náklady kasárního ubytování č-a stát. Podle ustanovení § 22 zák. č. 77-1927 Sb. od 1. I. 1928 hradí stát veškeré náklady stálého ubytování č-a v celém území republiky. O přechodném ubytování č-a platí v zemích historických v podstatě též ustanovení jako o přechodném ubytování vojska (výnos býv. min. zeměbrany č. 9195-2075/1879).

Služební, odpočivné a zaopatřovací požitky. Platové poměry č-a byly nejnověji upraveny platovým zákonem č. 103/1926 Sb., z části platí o nich také ustanovení zák. č. 186/1920 Sb. Vedlejší požitky č-a (oděvné, diety odloučených od rodin, stravné, požitky cestovní, přídavek za odvelení, nocležné, přídavky učitelské a j.) jsou upraveny z části různými výnosy ministerstva vnitra, z části ještě Požitkovým

předpisem, vydaným v r. 1897, a budou v nejbližší době předmětem nové upravy.

Podle zák. č. 103/1926 Sb. roztrídí se služební místa důstojnická na 3 služební třídy. Do 1. třídy náleží služební místa kategorie důstojníků zdravotnictva, justiční služby a intendantstva, do 2. důstojníků správních, do 3. důstojníků výkonných, účetních a účetní kontroly (§ 121 l. c.). Služební místa důstojnická systemisují se v 8 platových stupnicích, a to místa generála v 2., plukovníka v 3., podplukovníka ve 4., majora v 5., kapitána a štábního kapitána v 6., nadporučíka v 7. a poručíka v 8. stupnici (§§ 98 a 122 l. c.). Služební plat důstojnický skládá se ze služného, činovného a výchovného (§§ 102—105 a 124 l. c.). Za předpokladů stanovených v § 192 cit. zák. vyplácí se kromě toho zvláštní přídavek na děti.

Služební místa gažistů mimo služební třídy systemisují se ve 3 platových stupnicích, a to: a) služební místa četnických vrchních strážmistrů-velitelů stanic, t. j. četnických vrchních strážmistrů, kteří jsou veliteli stanice nebo okresu nebo konají rovnocennou službu četnickou, v I. platové stupnici (podle nové organizace odpovídá této kategorii kategorie vrchních strážmistrů vůbec); b) služební místa četnických vrchních strážmistrů v II. platové stupnici (nové organizační označení praporčík); c) služební místa četnických strážmistrů a četníků na zkoušku v III. platové stupnici (nové organizační označení štábní strážmistr, strážmistr, závodčí, četník na zkoušku (§ 130 l. c.).

Služební plat gažistů mimo hodnostní třídy skládá se rovněž ze služného, činovného a výchovného (§ 131 l. c.). Za předpokladů stanovených v §§ 192 a 194 cit. zák. vyplácí se kromě toho zvláštní přídavek na děti a doplňovací přídavek ženatých.

Všem příslušníkům č-a náleží dále zvláštní četnický přídavek, odstupňovaný podle služného nebo služební doby (§§ 2 a 12 zák. č. 186/1920 Sb., § 1 zák. č. 394-1922 Sb., čl. I. nař. č. 34/1923 Sb., § 148 zák. č. 103/1926 Sb.).

Z předpisů o odpočivných a zaopatřovacích požitcích příslušníků č-a, resp. pozůstalých po nich, sluší uvést zák. č. 153-1923 Sb., kterým se upravují některé služební poměry č-a a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací (pensijní zákon), a zák. č. 394/1922 Sb., č. 286, 287 a 288/1924 Sb. a č. 103/1926 Sb.,

kterými byly změněny některé předpisy o odpočivných a zaopatřovacích požitcích veřejných zaměstnanců a pozůstalých po nich. Zde budtež vytčena aspoň nejdůležitější ustanovení.

K odpočivným požitkům náleží výslužné (odbytné) (§§ 2—24 zák. č. 153-1923 Sb.), zaopatření invalidní (§§ 25 až 28 l. c.), příravek válečný (§§ 29 a 30 l. c.) a příravek za zranění (§§ 36—43 l. c.), po případě i příravy na děti a jednotný drahotní příravek (§ 10 zák. č. 394/1922 Sb.) nebo výchovné, příravy na děti a doplňovací příravek ženatých (§ 160 zák. č. 103-1926 Sb.).

Nároku na výslužné nabývá se — vyjímaje případy uvedené v § 3 zák. č. 153-1920 Sb. — po 10 započítatelných služebních letech (§ 2 l. c.). Četnickým gažistům, kteří nemají nároku na trvalé výslužné, kteří však se stali z důvodů zdravotních trvale neschopnými četnického povolání, přísluší odbytné, jež se vyměřuje podle délky služební doby (§ 4 l. c.). Doba, po kterou byli příslušníci č-a ve vlastnosti gažistů mimo hodnostní třídy přidělení k výkonné službě, započítává se zvýšeně tak, že se za každý plný rok služby čítá 16 měsíců. Do jisté míry započítává se zvýšeně důstojníkům doba, po kterou zastávali funkci velitelů oddělení (§ 10 l. c.). Při těžké poruše zdraví, spojené s úplnou nezpůsobilostí k výdělku, lze připočísti pro výměru výslužného až 10 let. V případech úrazu nebo zvláště těžké poruchy zdraví (oslepnutí na obě oči, úplné ochrnutí a pod.) při výkonu služby nebo v souvislosti s ní je na připočtení této doby právní nárok. Ve výjimečných případech může býti výslužné i nad to přiměřeně zvýšeno (§ 7 l. c.). Při invalidním zaopatření přísluší místo výslužného invalidní služné ve výměře 90% pensijní základny (§ 27 l. c.). Nárok na invalidní zaopatření předpokládá mimo jiné aspoň 85% neschopnost k výdělku, potřebu zvláštní péče a nemajetnost (§ 25 l. c.). Četnickým osobám, které ztratily nárok na výslužné v důsledku řízení disciplinárního nebo podle soudního rozsudku, po případě jich nevinným manželkám nebo nevinným dítkám, může býti přiznán příspěvek na výživu (§§ 14, 18 a 19 l. c.).

Zaopatřovací požitky pozůstalých po četnických gažistech záleží z vdovského důchodu, který přísluší i nemajetné družce, není-li oprávněné vdovy (§ 44 l. c.), z příspěvku na vychování (§ 55 l. c.) a sirotčího

důchodu (§ 57 l. c.) po případě z příravy, na děti a jednotného drahotního příravy (§ 10 zák. č. 394/1922 Sb.) nebo výchovného, příravy na děti a doplňovacího příravy ženatých (§ 160 zák. č. 103/1926 Sb.).

Pozůstalým přísluší také nárok na úmrtné (§ 70 l. c.).

Za určitých předpokladů může býti nemajetným vdovám po zákonu náležející vdovský důchod přiměřeně zvýšen (§ 48 l. c.) a vdovám, pozbyvším důchodu nebo nemajícím vůbec nároku na vdovský důchod, tento důchod přiznán výjimečně, po případě může býti přiznán příspěvek na výživu (§§ 52 a 54 l. c.). Za předpokladů § 54 cit. zák. mohou býti povoleny příspěvky na vychování a důchod sirotčí i dětem, jimž by jinak nenáležely (§ 58 l. c.), po případě může býti přiznán příspěvek na výživu (§ 62 l. c.). K požívání odpočivných a zaopatřovacích požitků v cizině jest zapotřebí zvláštního povolení ministerstva vnitra v dohodě s ministerstvem financí a věcí zahraničních (§ 87 l. c.). Četníci kancelářští zřízení a osoby po nich pozůstalé jsou, pokud jde o odpočivné a zaopatřovací požitky, na roveň postaveni civilním státním zaměstnancům příslušné kategorie (§ 86 l. c.).

Úkoly č-a, výkon služby. Úkoly č-a jsou vytčeny a výkon jeho služby v hlavních rysech jest upraven zák. o č-u č. 299-1920 Sb. V podrobnostech je služební činnost č-a upravena řadou předpisů, z nichž sluší především uvést četnickou služební instrukci, schválenou rozhodnutím býv. mocnáře ze dne 3. III. 1895 (nař. č. 43/1895 ř. z.), jejíž platnost na výkon služby četnické na území dříve uherském s jistými úchytkami byla výslovně stanovena výnosem ministerstva vnitra č. 3266/1922. Úpravy, odpovídající nyní platnému právnímu řádu, dostalo se četnické služební instrukci výnosem ministerstva vnitra č. 47446/1923. Služba kancelářská upravena jest Kancelářským předpisem, služba daktyloskopická Instrukcí pro daktyloskopickou službu, služba přehlídková z části Služební instrukcí, z části Předpisem o přehlídkové službě u č-a.

Hlavním úkolem č-a jest, aby podle platných zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržovalo v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost (§ 1 zák. o č-u). Za tím účelem mohou politické úřady, je-li veřejný pořádek povážlivou měrou ohrožen, soustřediti č. svého obvodu

na ohrožené místo a upravití jeho službu tak, jak toho místní poměry vyžadují (§ 7 l. c.). Není-li to na ujmu uvedenému hlavnímu úkolu, mohou politické úřady naříditi, aby č. spolupůsobilo i v záležitostech místní policie (§ 10 l. c.). Jinak má č. na záležitosti tyto pouze dohlížeti a býti v nich obcím nápomocno (§ 1 služ. instr.). Dalším úkolem č-a jest spolupůsobiti k odvrácení vnějšího nebezpečí pro stát podle předpisů vydaných ministerstvem vnitra v dohodě s ministerstvem národní obrany (§ 4 zák. o č-u).

V případě válečného stavu koná část č-a, určená dohodou mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany, polní službu bezpečnostní a přechází pod přímé velení vojska (§ 6 l. c.).

Četník službu konající má zákonem stanovená práva strážce civilní i vojenské (§ 13 l. c.).

Služebně smí zakročiti zásadně jen tehdy, je-li úplně vyzbrojen, je-li však nebezpečí v prodlení, a má-li zakročení naději na úspěch, jest oprávněn zakročiti i tehdy, je-li vyzbrojen pouze poboční zbraní (§ 9 služ. instr.). Jednati má zmužile a odhodlaně a nesmí nikdy z ohledu na vlastní bezpečnost od plnění své povinnosti upustiti (§ 48 služ. instr.).

Šetře předepsané opatrnosti smí použití zbraně: 1. v případě nutné obrany, aby odvrátil násilný útok, jenž na něho byl učiněn, nebo jímž se život jiné osoby ohrožuje, 2. nelze-li jinak překonati odpor, směřující k zmaření jeho služebního výkonu, 3. aby zamezil útěk nebezpečného zločince, jehož nemůže jiným způsobem zadržeti (§ 13 zák. o č-u).

Avšak i v těchto případech má četník použití zbraně jen tehdy, když selhaly mírnější prostředky, a i pak co nejšetrněji; má tedy, pokud to okolnosti dovolují, užití nejprve zbraně méně nebezpečné. Vždy však smí zbraně použití jen po vojensku (§ 65 služ. instr.).

Kdykoli četník ve službě proti někomu zakročí, má užití slov „ve jménu zákona“ v jazyce v místě obvyklém; v takovém případě je každý, i osoby vojenské, povinen jeho vyzvání uposlechnouti, může si však potom do jednání četníkovy stěžovati (§ 15 zák. o č-u). Jinak mohou četniční orgány v ústním služebním styku s obyvatelstvem užívatí každého jazyka, ve kterém se mohou dorozuměti (čl. 48 nař. č. 17/1926 Sb.). Velicím a služebním jazykem č-a jest jazyk státní (čl. 45—47 nař. č. 17/1926 Sb.).

Č. má obdržené příkazy vykonati bezpodmínečně a bez průtahů a do jejich posuzování se nepouštěti. Jen tehdy, kdyby se příkaz zjevně přičil buď povinností, jež č. přísahou četnickou na se vzalo, nebo zájmům státním, dále kdyby bylo nařízeno vykonání činu, jenž je zapovězen trestním zákonem, má č. od výkonu upustiti, avšak případ bezodkladně hlásiti svým četnickým představeným. Za obsah příkazu je odpověden úřad, který jej dal. Č. má právo žádati písemný rozkaz i tehdy, když to není zákonem předepsáno (§ 11 zák. o č-u).

Literatura.

Öffentliche Sicherheit, Polizei-Rundschau der österr. Bundes- und Gemeindepolizei sowie Gendarmerie, Nr. 9—10, 1924; Erhart-Pinkas: „Sbírka četnických předpisů“, sv. I., 1923. — Erhart: Rukověť četnictva“, díl II., 1926. — J. Erhart, R. Erhart, V. Sádlo: „Rukověť četnictva“, díl III. a IV., 1926. — Dr. Kmetz: „A magyar közigazgatási és pénzügyi jog kézikönyve“, 1911. — Fontán: „Předpisy o stejnokroji československého četnictva“, 1927. — Povondra-Pinkas: „Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů“, 1922.

Josef Mrhálek.

Daň.

1. Pojem a terminologie. — 2. Právo berní. — 3. Systém berní. — 4. Subjekty daně. — 5. Předmět (objekt) daně; základ pro vyměřování. — 6. Jednotka berní. — 7. Sazba (míra) daně. — 8. Vznik, splatnost, dospělost, vykonatelnost. — 9. Zánik závazků berních. — 10. Administrativní řízení. — Literatura.

1. **Pojem a terminologie.** Naproti příjmům z majetku a podnikání těles veřejných, jež mají s hlediska národohospodářského povahu příjmů původních a jež ve finanční vědě došly různého úhrnného pojmenování tak: příjmy „soudkomošpodářské“, „výdělečné“, „výrobní“, „mechanické“, „originární“, staví se příjmy z nucených příspěvků, hospodářství soukromých, jež tělesa veřejná na základě finanční své výsosti těmto hospodářstvím ukládají. Nejobvyklejší úhrnná pojmenování jich ve vědě finanční používané jsou: příjmy „veřejnohospodářské“, „státohospodářské“, „derivativní“, „veřejné dávky nebo d-ě“ čili „berné“ v širším smyslu. Příjmy tyto mají národohospodářskou povahu důchodů odvozených a tvoří v moderních státech hlavní zdroj příjmů. Vědecká definice pojmu „d.“ není jednotná. Vysvětlitelno to velikou růzností jich a okolností, že d. neměla ve všech dobách